

Virgil Nistru ȚIGĂNUȘ*

**O SĂRBĂTOARE A OPEREI.
PROFESORUL DOCTOR AUREL SASU, UN ARHITECT AL
ISTORIEI CULTURII ROMÂNE CONTEMPORANE**

În vremuri orientate convulsiv spre falii obscure (veacul nostru a debutat ca o mărime de referință), demnitatea în credința netulburată, în cartea de cultură, în elocvența spirituală și curajul mărturisirii adevărului constituie repere călăuzitoare. Utopiile postmoderne, al căror periplu halucinant, agresiv încearcă să oculteze valorile tradiției, întrețin un vid „înscenat”. Rămânem fideli principiilor inițiatice ale Școlii transilvane: bucuria de a învăța și onoarea de a-i învăța și pe alții. Vă reamintim că, la fel ca smeriții cărturari din celelalte orizonturi românești, învățații dascăli din Transilvania, cunoscuți și necunoscuți, au ridicat pe umerii bibliotecilor, de cele mai multe ori cu prețul întregii lor vieți, povara luminoasă a cărților care continuă să susțină „dinastia” Operei și nădejdea în dăinuirea ei. Renumitul profesor universitar Aurel Sasu, doctor al Universității din Cluj-Napoca, cercetător la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, cadru didactic în universități americane și canadiene (activitate finalizată, între altele, prin studii și sinteze de referință: *Cultura românească în Statele Unite și Canada* (I-III), *Dicționarul scriitorilor români din Statele Unite și Canada*, George Pomutz. *The Legend Lives On* (lucrare documentară despre generalul român, erou al Războiului Civil American), *Strategia disperării. Jurnal american, Comunitățile românești din Statele Unite și Canada* ș.a.m.d.) a postulat prin prestigioasa d-sale activitate scriitoricească o „sărbătoare a operei”. Sintagma care gravitează în jurul creației lui Liviu Rebreanu (1978) se răsfrânge, după părerea noastră, asupra întregii culturi române. *Dicționarul biografic al literaturii române* (I-II), *Retorica literară românească*, *Textul ipotetic. Contribuții la o istorie a hermeneuticii românești*, cercetările asupra unor personalități emblematice: E. Lovinescu (*Eul suveran*), Alexandru George ș.a.m.d. ilustrează un rafinat festin spiritual. Aflându-se într-o echipă al cărui „spiritus rector” a fost neuitatul nostru decan Mircea Zăciu, Aurel Sasu a coordonat apariția celor patru tomuri ale *Dicționarului scriitorilor români* și a *Dicționarului esențial al scriitorilor români*¹. În colaborare cu cercetătoarea Mariana Vartic, a elaborat sintezele: *Romanul românesc în interviuri* (I-IV) și *Dramaturgia românească în interviuri* (I-V). Aceste mii de

* “Dunarea de Jos” University, Galați.

¹ Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, Editura Albatros, 2000.

pagini (*Cartea mea de muncă*) sintetizează o mare parte a tezaurului culturii naționale. Suntem în fața unei construcții temerare (care, în orice alt orizont european, ar fi impus primirea „cum laudae” în Academia a arhitectului ei).

Profesorul a fost dăruit de vredniciei săi părinți nu numai cu o mare dragoste de cunoaștere și de cultură, dar și cu răbdare apostolică. Prețuindu-l, Părintele Mitropolit Bartolomeu Anania (pe care, la mănăstirea Nicula, am cutezat să-l numim cu dragoste Patriarh al culturii naționale) i-a încredințat sacerdoțiul lucrărilor sale literare și memorialistice. Exegeza, proiectată în *Dicționarul scriitorilor ...* se desăvârșește, după plecarea Părintelui Anania la cele veșnice, prin publicarea, în ediții critice de o mare eleganță, a lucrărilor aflate în Arhiva Mănăstirii Nicula (deschisă în decembrie 2012): *Misterele orientale și creștinismul*² (lucrare de licență susținută în iunie 1948, după privațiuni și pătămiri, la Academia Andreiană); *O luptă neterminată. Dialog epistolar între Bartolomeu Valeriu Anania și George Alexe*³ (2015). Comunicarea între cei doi teologi s-a împlinit „pe muchea unei existențe fragile”, în vremuri de cumpănă. Valoare exclusivă are, după părerea noastră, ediția critică a teatrului inedit (*Fântâna lacrimilor*, 2016). Părintele Anania a remodelat „tiparele” dramaturgiei poetice: limbajul, aureolat de cucernie, este stenic. „Istoria textelor dramatice, cu detalii povestită în *Memorii* (2008) – decide profesorul Aurel Sasu – poate da seama de voința, rar întâlnită, a unui om care a crezut cu obstinație și patetism în destinul său de scriitor.”⁴ O demonstrează înălțimea spirituală, desăvârșita artă a cuvântului din dramele: *Drumur*, *Dochia*, *Cântecul Cerbului*, *Meșterul Manole*.

Frenetic tâlmăcitor, în ordinea clasică a poesis-ului, al poeziei Vechiului Testament, Părintele Anania face parte din seminția marilor lirici de inspirație creștină, purtători de Cruce precum Eminescu, Voiculescu, Daniel Turcea. *Cântarea Treptelor* se intitulează volumul de poezii postume ale lui Daniel Turcea, aflate în arhiva de la Nicula și reunite, într-o exemplară ediție critică de către Profesorul Aurel Sasu. Din „rugăciunile târzii”, cum le numește inspirat editorul, preluăm aceste transparente metaforice: „... un cosmos e lacrima / dar / numai taina / rostește cuvintele / vieții / fără hotar.”⁵

O lucrare monumentală de la sfârșitul anului 2016 – antologia *Politică și cultură*, realizată de Aurel Sasu, Liliana Burlacu și Doru George Burlacu, este structurată astfel spre a confirma potențialul valorilor naționale dintr-o perspectivă

² Bartolomeu Valeriu Anania, *Misterele orientale și creștinismul*, ediție critică și prefață de Aurel Sasu, Ed. Renașterea, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2013.

³ Bartolomeu Valeriu Anania, George Alexe, *O luptă neterminată. Dialog epistolar*, volum editat și prefațat de Aurel Sasu, Ed. Eikon, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015.

⁴ Valeriu Anania, *Fântâna lacrimilor. Teatru inedit*, ediție critică și prefață de Aurel Sasu, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016.

⁵ Daniel Turcea, *Cântarea Treptelor. Poezii postume din Arhiva Mitropolitului Bartolomeu Valeriu Anania*, ediție critică și prefață de Aurel Sasu, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2014.

modernă: „Literatura și politica”, „Scriitorii și politica”, „Profiluri negre”, „Propagandă și cultură”, „Îndrumări doctrinare”, „Noua presă”, „Libertatea presei”, „Epurația”, „Modelul sovietic”, „Ziaristul – ieri și azi”, „O criză a culturii românești?”. Analizând cu măsura responsabilității „perioada imediat postbelică”, profesorul Aurel Sasu se întreabă: „Cum a fost posibil, în doar câțiva ani, să prolifereze până la absurd defăimarea și șantajul, să se compromită vocația comuniunii, să se instituționalizeze mediocritatea și să se instituie o stare general-conflictuală pe seama căreia au intrat în literatură toți infractorii utopiilor de împrumut? (...) România suntem noi și nu vom putea salva nimic, până nu ne vom salva, mai întâi, pe noi de noi înșine.”⁶

Sunt pregătite pentru tipar procesele verbale de interogator dinaintea condamnării viitorului Mitropolit al Clujului la 25 de ani de muncă silnică. Prob și entuziast, Profesorul Aurel Sasu va reuni jurnalele, poezia antumă și postumă. Astfel se va ajunge la suma axiologică ce poartă numele acestui monah întemnițat pe nedrept care rostise încrezător: „Destinu-i aspru și sălbatec cu cei ce nu știu să-l înfrângă / Dar omul e menit să lupte și să învingă, nu să plângă...”⁷ Comentând opera poetică a lui Valeriu Anania, eruditul exeget deslușea „o stare de puritate interzisă provocând elegiac divinitatea familiară și accesibilă mai ales ca suferință și singurătate...”⁸ Sunt stări pe care le recunoaștem pretutindeni astăzi. Aurel Sasu a scris despre „sărbătoarea operei”. Munca sa amintește de acribia și sacrificiul lui Perpessicius. Pe Golgota de cărți i s-a dezvăluit imensa neliniște care însoțește actul creației literare. Între reflecțiile sale se află și o „taină care rostește cuvintele”: „Tăcerile dureroase sunt, de cele mai multe ori, privilegiul exclusiv al celor care le trăiesc....”⁹

Lina CODREANU

„MOMENTE” DE VREDNICIE ARHIEREASCĂ

Apărută la București, în 1936, la Tipografia Sfintei Mănăstiri Cernica-Ilfov, cartea arhierului dr. Veniamin Pocitan Ploșteanu, vicarul Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei – *Momente din viața și activitatea lui Melchisedec între anii 1856-1861* – a apărut în 2014 editată de Muzeul de Istorie Galați în colecția „Restitutio Historiae”. Ca ediție anastatică, de prefațare și îngrijire s-a preocupat prof. Cristian-Dragoș Căldăraru, directorul instituției gălățene.

⁶ Aurel Sasu (coordonator de proiect), Liliana Burlacu, Doru George Burlacu, *Politică și cultură*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016, 794 pagini.

⁷ Valeriu Anania, *Dochia în Fântâna lacrimilor*, op.cit., p.238.

⁸ Aurel Sasu, *Valeriu Anania în Dicționarul esențial al scriitorilor români*, ed.cit., p.26.

⁹ Bartolomeu Valeriu Anania, George Alexe, *O luptă neterminată*, ed.cit., p.18.